

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЦЕНТР УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО
НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ПРАВОВА ДЕРЖАВА:
ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ»**

15–16 лютого 2019 р.

м. Ужгород

УДК 342(477)(063)
П68

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Алмаші М.М., к.ю.н., доцент; Берназюк Я.О., д.ю.н., професор; Бисага Ю.М., д.ю.н., професор; Белов Д.М., д.ю.н., професор; Віхляєв М.Ю., д.ю.н., доцент; Гомонай В.В., к.ю.н., доцент; Греца С.М., к.ю.н., доцент; Громовчук М.В., к.ю.н., доцент; Жежихова Мартіна, к.ю.н., доцент (Словацька Республіка); Ковач Юліус, д.ю.н., професор (Словацька Республіка); Лазур Я.В., д.ю.н., професор; Марцеляк О.В., д.ю.н., професор; Мраз Станіслав, д.ю.н., професор (Словацька Республіка); Натуркач Р.П., к.ю.н., доцент; Палінчак М.М., д.політ.н., професор; Петрецька Н.І., к.ю.н., доцент; Піфко О.О., к.ю.н., доцент; Полєднік Петр, к.ю.н. (Чеська Республіка); Різник С.В., к.ю.н., доцент; Рогач О.Я., д.ю.н., професор; Станіц Петр, д.ю.н., професор (Республіка Польща); Фрідманський Р.М., к.ю.н., доцент; Берлінгер Даніел, д.ю.н., професор (Румунія).

Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 15–16 лютого 2019 р. – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2019. – 164 с.

ISBN 978-966-916-749-1

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні», яка за сприяння Центру українсько-європейського наукового співробітництва відбулася на базі юридичного факультету Ужгородського національного університету 15–16 лютого 2019 р.

УДК 342(477)(063)

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2019
ISBN 978-966-916-749-1 © Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2019

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Значення звичаїв у зобов'язальному праві Республіки Польща (1918–1939 рр.) Бедрій М. М.	7
Загальноправова характеристика гарантій прав внутрішньо переміщених осіб в Україні: інституційний аспект Коршун А. А.	10
Становлення інтелектуальної власності як самостійної юридичної категорії у ХІХ ст. Котенко М. В.	14
Матеріальні помилки у використанні законодавчої техніки: поняття та особливості Наставний Б. Е.	17
Концепція правової держави у творчій спадщині І. Канта: окремі аспекти Попович Т. П., Телеп Ю. В.	20
Комунікативні практики як спосіб взаємодії суб'єктів комунікації Рачинська О. А.	23
Етапи реалізації гендерно-правової експертизи в Україні Сірко Л. П.	26
Правова політика та засоби її формування Тернавська В. М.	29

НАПРЯМ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Правовий простір держави: теоретико-праксеологічний підхід Бєлов Д. М.	33
Державно-церковні відносини: понятійно-категоріальний апарат Громовчук М. В.	37
До питання щодо співвідношення змісту понять «засади» та «принципи» в законодавчих актах України Гуть Н. Ю.	40

НАПРЯМ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Захист авторських прав в мережі Інтернет Буганцев В. О., Мудрак І. С.	44
Суб'єкти договірних відносин в сфері туристичної діяльності Вороніна Н. В.	47

Окремі питання щодо діяльності релігійних організацій в Україні Кривенко Ю. В.	49
Права подружжя в римському приватному праві Менджул М. В.	52
Особливості доказування та системи доказів у справах окремого провадження щодо встановлення фактів, що мають юридичне значення Олійник А. І.	55
Порядок примусового виконання ухвал у цивільних справах Солоха О. В.	60
НАПРЯМ 4. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО	
Законодавче регулювання господарської діяльності на внутрішніх водних шляхах ЄС Затулко К. А.	65
НАПРЯМ 5. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО	
Забезпечення права на доступ до публічної інформації як напрям розвитку правової держави в Україні Арістова І. В.	68
Несудові державні органи як суб'єкти дотримання права на справедливий суд при розгляді справ про адміністративні правопорушення Діденко Є. В.	71
Публічний контроль як засіб забезпечення національної безпеки Кобко Є. В.	75
До питання про предмет та особливості здійснення податкової перевірки виконання податкового обов'язку щодо екологічного податку Макарчук Р. В.	78
Особливості реалізації припинення державної служби у зв'язку із скороченням чисельності або штату державних службовців як однієї з основних адміністративних процедур управління кадровою політикою Мельник Ю. С.	81
Right to good administration through law in Europe? Aleksandra Racka	86
Особливості провадження щодо розгляду скарг громадян органами прокуратури Сінякевич О. О.	89

Проведення атестації поліцейських та її наслідки для України (Дніпропетровська область)	
Склярова Ю. В.	92
Інституційні аспекти підготовки кадастру парникових газів в Україні	
Соколовська Т. С.	95
Окремі питання забезпечення незалежності регуляторів у сфері ринків фінансових послуг: порівняльно-правовий аспект	
Ященко Т. В.	98

НАПРЯМ 6. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Чифіризм як фонове явище злочинності у місцях позбавлення волі	
Сухно А. В.	102
Теоретична характеристика зв'язків співучасників у вчиненні злочину	
Беньківський В. О.	105
Фактори преступности несовершеннолетних	
Политова А. С.	106
Служба безпеки України як основний суб'єкт боротьби з тероризмом	
Синичук В. О.	109
Пенітенціарна педагогіка та антропологіка: співвідношення та значення для кримінологічної науки	
Сухно А. В.	111
Тенденції розвитку наркозлочинності на території України	
Чайковський Д. З.	115
Законність як фундаментальний принцип кримінально-правової кваліфікації злочину, передбаченого ст. 368-2 КК України	
Ясінь І. М.	117

НАПРЯМ 7. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Управлінський аспект дуальної освіти в контексті державної освітньої політики України	
Ажажа М. А.	121
Європейський досвід кваліфікації діяння як провокації підкупу	
Гуйван П. Д.	124
Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування шахрайства у сфері страхування майна	
Івасюк Х. С.	128

Окремі питання застосування норм Кримінального процесуального кодексу України, що стосуються складення досудової доповіді Канцір В. С., Слотвінська Н. Д.	131
Проблематика правового регулювання інституту забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному процесі Серебрянський П. В.	134
Обстановка вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від сплати митних платежів Смолянiнова О. Я.	137
Стратегічні напрями подолання протидії розслідуванню злочинів через призму дотримання слідчої таємниці Чесакова М. С.	140
НАПРЯМ 8. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА	
До дефініції поняття «гарантії адвокатської діяльності» Заборовський В. В., Манзюк В. В.	144
Співвідношення понять правоохоронна та правозахисна діяльність та органи, що забезпечують правопорядок Коноваленко Д. В.	147
Legal status of the general prosecutor of Ukraine Miakota O. V.	150
НАПРЯМ 9. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО	
Етапи міжнародно-правового співробітництва України зі Всесвітньою організацією охорони здоров'я Гольденберг Т. В.	154
НАПРЯМ 10. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА	
Вплив засобів масової інформації на процес формування іміджу працівника поліції Матієнко Т. В.	158

ПРАВА ПОДРУЖЖЯ В РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Менджул М. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна*

Принцип рівності у регулюванні відносин між подружжям є вже звичною засадою законодавства України та європейських держав. Водночас виникають питання: коли виник вказаний принцип і чи можна говорити про його історичний розвиток в римському приватному праві? Дати відповіді на поставлені питання можна, з'ясувавши, які права були в одружених чоловіка та жінки.

Протягом розвитку римського приватного права з позиції прав чоловіка та жінки виділяють два види шлюбу: *cum manu* (із владою чоловіка) та *sine manu* (без влади чоловіка). Відносини фактичного спільного проживання (конкубінат) не породжували таких прав як законний шлюб. Раби не мали права укласти офіційний шлюб. Доволі часто господарі дозволяли рабам створювати пари, але дитина народжена рабинею від іншого раба чи від громадянина Риму, була також рабом.

Шлюб *cum manu* був побудований на підпорядкуванні жінки чоловікові, і відповідно дружина мала ряд обов'язків, а чоловік наділявся значними правами. Майно, придбане дружиною належало чоловіку, який вільно ним розпоряджався. Чоловік міг покарати дружину, навіть продати в рабство [1, с. 99]. Таке становище жінки, часто порівнювалося із становищем доньки.

Ряд дослідників констатують, що римська культура була мускулінною за своєю природою і визнавала основне призначення жінок у вихованні дітей в римських традиціях [2, с. 3]. При цьому, заміжніх жінок, які мали дітей називали «матронами» і їх поважали, діти дослухалися до них, як і до батьків.

В історії розвитку римського приватного права є приклади законодавчого обмеження права на спадкування жінок. Так, в 169 р. до н.е. був прийнятий закон Воконія, який забороняв призначати жінок, крім весталок (жриць богині Вести), спадкоємницями тих громадян, спадок яких перевищував 100 тисяч сестерціїв.[2, с. 5]

В римському праві шлюб без влади чоловіка (*sine manu*) містив елементи принципу рівності. Чоловік не мав вже права карати дружину, чи продати її в рабство, подружжя повинні були ставитися один до одного з повагою.

Звільнення з-під опіки агнатів жінок відбулося у період принципату після прийняття закону Клавдія. Проте ще наприкінці епохи республіки для ряду угод, які укладали жінки, формально потрібне було погодження опікуна [2, с. 6].

У шлюбі «без чоловічої влади» жінці було надане право три ночі на рік ночувати не вдома, дружина повинна була поважати чоловіка і коритися йому, бути йому вірною, слідувати за чоловіком, якщо він змінював місце прожи-

вання. Не виконання дружиною своїх обов'язків було підставою для розірвання шлюбу. Чоловік повинен бути вірним дружині впродовж усього існування шлюбу, надати утримання дружині у розмірі одержаного приданого, оплатити всі витрати на похорони дружини, яка не залишила по собі спадку, і якщо вона не мала приданого. Чоловік мав право вимагати повернення дружини від батька, бути законним представником дружини, зберігачем приданого (*dos*). Жінка набувала громадянське становище чоловіка, була власником приданого, мала право вимагати повернення майна, а також отримувати половину скарбу, знайденого чоловіком.

У шлюбі *sine manu* верховенство чоловіка у сфері окремих сімейних відносин все ж таки залишалось (ім'я чоловіка було обов'язковим для дружини, чоловік вибирав методи і способи виховання дітей) [1, с. 100].

Майнові відносини подружжя виникали у зв'язку з приданим (*dos*) і дошлюбним даруванням (*do natio*). З утвердження шлюбу без влади чоловіка поширився звичай давати придане (*dos*), щоб полегшити чоловіку забезпечувати утримання сім'ї. Придане могло передаватися батьками нареченої, нею самою чи навіть третьою особою. У разі припинення шлюбу у зв'язку зі смертю дружини чи розлучення з її ініціативи (або вини) придане залишалось чоловікові, якщо помирив чоловік або шлюб розривався з його ініціативи (чи вини), придане поверталось жінці [3, с. 126]. Згодом, було встановлено, що чоловік не може розпоряджатися приданим у вигляді земельних ділянок без згоди дружини, а законодавство Юстиніана забороняло відчужувати землі навіть при згоді дружини. У випадку неплатоспроможності чоловіка, дружина могла вимагати повернути їй *dos* навіть під час шлюбу. Якщо *dos* був наданий третьою особою, то така особа мала право вимагати його повернення [4].

Під час правління імператора Константина (306–337 рр.) стало традиційним дарування між майбутнім подружжям. Чоловік дарував частину майна майбутній дружині у розмірі приданого. За часів правління імператора Юстиніана (527–565 рр.) допускалося дарування і під час шлюбу. Законодавством Юстиніана встановлювалося, що: *donatio* за своїм розміром повинно бути еквівалентним *dos*; батько чоловіка повинен був давати *donatio*, так само, як батько жінки повинен був давати придане; нерухоме майно, яке входило до *donatio*, не підлягало відчуженню; під час існування шлюбу жінка не могла вимагати видачі дару.

Під час шлюбу шлюбний дар був у власності жінки. Якщо шлюб припинився з вини жінки, вона передавала на користь чоловіка придане і не могла вимагати передачі *donatio*. Якщо шлюб припинився з вини чоловіка, то він повинен був повернути жінці *dos* і передати їй *donatio*. Водночас укладення договорів дарування між подружжям було заборонено, окрім земельних ділянок для захоронення та речей похоронного культу, а також шерсті на одяг, подарунків на день народження, предметів і речей для служби чоловіка [3, с. 127-128].

Таким чином, майно подружжя залишалось у роздільній власності. Жінка, маючи право самостійно володіти, користуватися і розпоряджатися своїм майном, все ж могла передати його в управління чоловікові.

У кінці Республіки розлучення стали поширеним явищем, і відбувалися не формалізовано, достатньо було поводитися таким чином, щоб засвідчувалося небажання зберігати шлюб. Законодавство в період імперії було спрямоване на встановлення принципу стабільності шлюбу із збереження свободи розірвання шлюбу. Ряд законів у період від 18 р. до н. е. до 9 р. н. е. були прийняті Октавіаном Августом для зміцнення сім'ї та підвищення народжуваності.

Закон Августа про шлюб (*lex Julia de maritandis ordinibus*) встановлював, що чоловіки (у віці від 25 до 60 років) та жінки (віком від 20 до 50 років) повинні перебувати у шлюбі. За порушення цієї норми наступала відповідальність у вигляді заборони заповідати своє майно, а також сплати податку у розмірі 1% від вартості майна. Друга редакція вказаного закону була прийнята в 9 р. н. е. під назвою «Закон Папія і Поппея» (*lex PapiaPoppaea*), і збільшувала строки, в межах яких розлучена жінка або вдова повинна була знову вийти заміж, дозволяла бездітним передавати у спадок половину майна, яке б вони могли розпоряджатися, якби мали дітей, були надані переваги та пільги для багатодітних батьків. Імператор Константин в 331 р. н. е. законодавчо обмежив підстави для розірвання шлюбу. Дружина мала право ініціювати розлучення у випадку якщо, чоловік був визнаний винним у вбивстві, отруєнні або паплюженні могил. Якщо чоловік розривав шлюб з дружиною не з визначених підстав (не було з боку дружини подружньої зради, отруєння або звідництва), він мав повернути їй придане і не міг укладати новий шлюб.

Законодавство Юстиніана встановлювало право ініціювати розлучення у таких випадках: подружня зрада; посягання одного із подружжя на життя іншого; нездатність народити дітей; відхід до монастиря одного з подружжя; державна зрада [3, с. 121-123].

За часів Августа подружня зрада була визнана злочином. У випадку, засудження жінки за зраду, вона втрачала половину приданого і могла бути депортована. Вбивство чоловіком дружини через зраду вважалося пом'якшуючою обставиною. Власна дочка Августа, Юлія, була депортована за зраду після прийняття нового законодавства [5].

Таким чином, в історії регулювання римським приватним правом відносин подружжя відбувся поступовий перехід від нерівності, підпорядкованості до принципу рівності та партнерства чоловіка і жінки. У шлюбі *sine manu* жінка мала правоздатність та дієздатність, які не обмежувалися вступом у шлюб.

Література:

1. Лещенко В.С., Разінкова А.В. Римські та сучасні українські особисті, майнові відносини подружжя (порівняльний аналіз). Актуальні проблеми держави і права. С. 98–104. URL: <http://www.apdp.in.ua/v41/17.pdf>99 (Дата звернення: 11.01.2019).

2. Вовк В.М. «Жіноче питання» у римському праві. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2008. № 3. С. 1-9. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/03_2008/08vvmurp.pdf (Дата звернення: 17.01.2019).

3. Калюжний Р.А., Вовк В.М. Римське приватне право: підруч.для вищ.навчзакл. Київ, 2014. 240 с.

4. William Smith. Dictionary of Greek and Roman Antiquities, John Murray, London, 1875. URL: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/secon?ary/SMIGRA*/Dos.html (Дата звернення: 21.01.2019).

5. Steven Fife. Augustus' Political, Social, & Moral Reforms. URL: <https://www.ancient.eu/article/116/augustus-political-social--moral-reforms/> (Last accessed: 23.01.2019).

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ТА СИСТЕМИ ДОКАЗІВ У СПРАВАХ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ, ЩО МАЮТЬ ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Олійник А. І.

*аспірант кафедри цивільного права та процесу
юридичного факультету*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Докази та процес доказування в сфері цивільного судочинства, в тому числі і в сфері справ окремого провадження, мають вагомe значення, оскільки, доказування, з точки зору правосуддя, – це процес відтворення в суді інформаційного змісту тих чи інших засобів доказування передбачених нормами процесуального права.

Об'єктивне розкриття інформації про існуючі обставини чи факти – це шлях до отримання публічного, юридично значимого судового рішення в якому на державному рівні відтворено інтерес особи. В свою чергу це породжує для заявника нові правовідносини, які до цього не могли мати місця.

Такий висновок є характерним не лише для справ позовного, але й для справ окремого провадження, оскільки кожна така справа по суті є підставою для виникнення нових правовідносин, які регулюються різними галузями права.

Вирішити питання доказування за рахунок лише одних пояснень заявника, тобто надання суду лише одного доказу неможливо, оскільки в такому разі відсутня конкуренція доказів з одного боку, та відсутня її об'єктивна змістовність з іншого, що не дає можливості поглянути на ті чи інші обставини з різних її ракурсів, що завжди викликає недовіру, оскільки в кожній, навіть самій нескладній справі, природно існує ціла система різних за своєю формою і змістом доказів.

Під системою доказів в справах окремого провадження необхідно розуміти таку інформаційну послідовність, яка має місце у змісті засобів доказування, які наперед визначені законодавцем і закріплені в нормах Цивільного процесуального кодексу, і у зв'язку з цим їх надання суду є обов'язковим для заявників.

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«ПРАВОВА ДЕРЖАВА:
ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ»

(м. Ужгород, 15–16 лютого 2019 р.)

Підписано до друку 21.02.2019. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 9,53. Тираж 150. Замовлення № 0219-30.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73021, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105.
Телефон +38 (0552) 39 95 80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.